

Жаҳонгир МЕЛИҚҶЗИЕВ

ҲАЛОКАТ ТУЗОҒИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИ ХУЗУРИДАГИ
ТОШКЕНТ ИСЛОМ УНИВЕРСИТЕТИ
ИСЛОМШУНОСЛИК ИЛМИЙ-ТАДҚИҚОТ МАРКАЗИ

ЖАҲОНГИР МЕЛИҚЎЗИЕВ

ҲАЛОКАТ ТУЗОҒИ

Тулдирилган, қайта ишланган наشري

«Тошкент ислом университети»
нашриёт-матбаа бирлашмаси
Тошкент-2013

УДК:323

Мелиқўзиев, Жаҳонгир

Ҳалокат тузоғи (сохта салафийларнинг кирдикорлари) / Масъул муҳаррирлар
А.Очилдиев, З.Исломов. – Тошкент: «Тошкент ислом университети» нашриёт-
матбаа бирлашмаси, 2013. – 32 б.

Масъул муҳаррирлар:

А.Очилдиев,

фалсафа фанлари доктори, профессор

З.Исломов,

филология фанлари доктори, профессор

Такризчилар:

Абдулазиз Мансур, *исломишунос олим*

А.Абдуллаев, *тарих фанлари номзоди, доцент*

Рисоладамиллий маънавиятимизга, мустақиллигимизга ва барқарорлигимизга яққол таҳдид сифатида намоён бўлаётган сохта салафийлик мафкураси ва унга асосланган ҳаракатнинг ғайриисломий ҳамда экстремистик моҳияти очиб берилган. Хусусан, унда «салафийлик» тушунчасининг мазмун-моҳияти, сохта салафийликнинг тарихий босқичлари, унинг ғоявий-ақидавий асослари ҳақида маълумотлар келтирилган. Шунингдек, «салаф солиҳларга эргашिश» шиорини ниқоб қилиб олган сохта салафийлар томонидан ғаразли мақсадларда фойдаланилаётган айрим тушунчаларнинг ҳанафийлик мазҳаби ва мотуридия таълимотидаги мазмуни ёритилган.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Дин ишлари бўйича қўмитанинг 2013 йил 11 январь № 79-сонли тавсияси билан чоп этилди.

ISBN 978-9943-390-04-1

© «Тошкент ислом университети»
нашриёт-матбаа бирлашмаси, 2013
© Ж.МЕЛИҚЎЗИЕВ

КИРИШ

Афсуски, инсоният тарихида диний онгининг ажралмас қисми бўлган одамлардаги эътиқоддан фақат бунёдкор куч сифатида эмас, балки вайрон қилувчи куч, ҳатто фанатизм (ўта кетган мутаассиблик) сифатида фойдаланилганлигини кўрсатувчи мисоллар кўп.

Ислом Каримов

Асрлар давомида ислом дини миллий маданият, қадриятлар, урф-одат ва анъаналарни асраб-авайлаш, ривожланишининг муҳим омили бўлиб келган, маънавиятнинг юксалишига хизмат қилган. Бугунги кунда ҳам ислом дини инсон камолоти ва жамият тараққиётига кучли таъсир ўтказиш қудратини намоён этиб келмоқда.

Шундай бўлса-да, исломдан гаразли мақсадларда фойдаланиш, дин билан ниқобланган экстремистик гояларни тарғиб қилиш ва террорчилик амалиётларини содир этиш давом этаётганини афсус билан қайд этиш лозим. Шу боисдан, бундай ҳодисаларнинг моҳияти, пайдо бўлиш ҳамда тарқалиш сабабларини чуқур ўрганиш, бугунги кунда ҳам ҳаётий-амалий аҳамият касб этмоқда. Президентимиз Ислом Каримов таъбири билан айтганда: «Муқаддас ислом динимизни пок сақлаш, уни турли хил хуруж ва ҳамлалардан, тухмат ва бўҳтонлардан ҳимоя қилиш, унинг асл моҳиятини униб-ўсиб келаётган ёш авлодимизга тўғри тушунтириш, ислом маданиятининг эзгу гояларини кенг тарғиб этиш вазифаси ҳамон долзарб бўлиб қолмоқда».

Шундан келиб чиқиб, рисолада сохта салафийлик мафкурасининг юзага келиши, унинг ривожланиш босқичлари, ғайриисломий ва экстремистик моҳияти очиб берилган.

Ислом байроғи остида фаолият кўрсатаётган турли экстремистик ташкилотлар томонидан тарқатилаётган бузғунчи гоялар ўзаро алоқадорликда таҳлил қилинадиган бўлса, уларни бир-

бирига боғлаб турувчи кўринмас «занжир» мавжудлигини англаш мумкин. Ўрганиш мазкур «занжир» вазифасини сохта салафийлик гоёлари ўйнаётганини кўрсатмоқда. Шу нуқтаи назардан қараганда, таъбир жоиз бўлса, ушбу гоё ва мафқурани «залолат занжири» деб аташ мумкин.

Пайғамбаримиз (с.а.в.) ҳадисларида шундай дейилади: «**Динда ҳаддан ташқари ғулувга¹ кетманглар. Чунки сизлардан аввал ўтган қавмлар динда ғулувга кетганлари сабабли ҳалок бўлганлар**».

Шундай бўлса-да, замонавий воқелик ҳам диний масалаларда ҳаддан ошиш давом этаётганини кўрсатади. Хусусан, сохта салафийларнинг исломнинг айрим масалалари, жумладан, Қуръони карим оятлари ва ҳадиси шарифларни ўзларича тафсир ва талқин этишлари, мазҳабларни тан олмасликлари бундай ҳаддан ошишнинг ёрқин намунаси бўла олади. Ислом динидаги гоёлар ва муқаддас тушунчаларнинг маълум тоифалар томонидан ўз мақсадлари йўлида нотўғри ва ғаразли талқин қилиниши дин соҳасида етарлича илми бўлмаган кишилар, айниқса, ёшларни ўз «тузоғига» илинтирмоқда. Бу эса турли ҳалокатли оқибатларни келтириб чиқармоқда.

Тақдим этилаётган мазкур рисоланинг дастлабки нашри Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Фан ва технологияларни ривожлантиришни мувофиқлаштириш қўмитаси томонидан молиялаштирилган фундаментал илмий лойиҳа доирасида яратилиб, 2010 йилда чоп этилган эди. Реал воқелик турли ниқоблар остида кириб келаётган маънавий тажовузларнинг олдини олишни кучайтириш, жаҳолатга қарши маърифат билан янада кучли баҳсга киришиш зарурлигини кўрсатмоқда. Диний мутаассибликнинг жамият тараққиётига таҳдиди, хусусан, сохта салафийликнинг ғаразли гоё ва мақсадларини янада кенгроқ, аниқ далиллар асосида кўрсатиб беришга эҳтиёж мавжудлигини инобатга олиб, рисоланинг тўлдирилган ва қайта ишланган ушбу иккинчи нашри тайёрланди.

Шу нуқтаи назардан қараганда, рисолада келтирилган материаллар, баён этилган фикр-мулоҳазалар китобхонларимизга диний экстремизмнинг гоёвий ва тарихий илдизлари ҳамда вайронкор моҳиятини янада теранроқ англашга ёрдам беради, деб умид қиламиз.

¹ Ғулув – динда ҳаддан ошиш, чуқур кетиш.

СОХТА САЛАФИЙЛИК МАФКУРАСИНИНГ ЮЗАГА КЕЛИШИ ВА РИВОЖЛАНИШ БОСҚИЧЛАРИ

XX аср ниҳояси ва XXI аср ибтидоси оламшумул ижобий ўзгаришлар билан бир қаторда, кишилиқ жамияти тараққиётига салбий таъсир кўрсатаётган, глобал хавфсизликка таҳдид тугдираётган диний-сиёсий ҳаракатларнинг «жонланиши» билан характерланишини ҳам афсус билан қайд этиш лозим. Экстремистик ғояларнинг диний мўътадиллик ва бағрикенглик анъаналари устувор бўлиб келган, маърифий ислом ривожига буюқ ҳисса қўшган Марказий Осиё минтақасига кириб келгани ҳамда ёш мустақил давлатларнинг барқарорлиги ва хавфсизлигига жиддий таҳдид сола бошлагани ҳам, бундай ҳаракатларнинг кўлами ва қамрови кенгайиб бораётганини тасаввур қилиш имконини беради. Жумладан, бугунги кунда минтақамиз ҳудудда салафийлик ниқоби остида фаолият олиб боришга интилаётган ўндан ортик диний-экстремистик ҳаракатларнинг мавжудлигини алоҳида таъкидлаш зарур.

«Салафийлик» тушунчаси араб тилидаги «салаф» сўзидан олинган. «Салаф» сўзи эса «аввал яшаб ўтганлар», «аждодалар» маъноларини англатади. Ҳадисларга кўра, Муҳаммад Пайғамбар (с.а.в.) замонида ва ундан кейинги икки даврда яшаган мусулмонлар «салаф солиҳ», яъни «солиҳ аждодлар» ҳисобланади. Шунга кўра, улардан кейинги даврларда яшаган мусулмонларга нисбатан «салаф» ёки «салафий» тушунчаларини ишлатиш мумкин эмас.

Қайд этиш жоизки, тарихда яшаб ўтган ислом уламоларининг асарларида «салаф, салафий» каби сўзлар кўп учрайди. Аммо, уларда алоҳида ажралиб чиққан «салафийлик» ҳаракати эмас, балки ислом тарихининг дастлабки уч асрида, яъни 7–9 асрларда яшаган мусулмонлар назарда тутилган.

Сўнги вақтларда «салаф солиҳларга эргашиш» шиори остида «салафийлик» мафкурасини байроқ қилиб олган, ўзларини гўёки «салафларнинг издошларимиз» деб ҳисоблайдиган мутаассиб, сохта салафийлар пайдо бўлганини алоҳида қайд этиш лозим.

Ҳозирги кунда сохта салафийларни умумлаштириб, икки гуруҳга ажратиш мумкин. Биринчиси, давлат бошқарувида шариатнинг устуворлигига эришиш йўлида жангу-жадаллар билан ҳаракат қиладиган «радикал» салафийлар. Бу тоифадаги сохта

салафийлар «жиҳод» ғоясининг мазмунини бузиб талқин қилиб, унга жангарилик, қўпоровчилик тусини бермоқдалар. Улар нафақат бошқа дин вакиллари, балки мусулмонларга қарши зўравонлик, қўпоровчилик ҳамда босқинчилик хатти-ҳаракатларини асослаш ва оқлаш учун «жиҳод» тушунчасидан фойдаланмоқдалар.

Иккинчиси, ўзларини гўёки давлатдаги мавжуд қонун-қоидаларга бўйсунадиган ва уларга қарши чиқмайдиган қилиб кўрсатадиган, бироқ жангарилик фаолияти билан шуғулланмайдиган, гўёки «муътадил» салафийлар ҳисобланади. Улар ўзларининг мутаассиб фикрларидан қайтмаган ҳолда, муайян мазҳабга мансуб бўлишни ёқламайдилар.

Мутаассиблик кўринишларидан бўлган сохта салафийлик шаклланишининг тарихий илдилари аслида илк ислом давридаги ижтимоий-маънавий муҳит билан боғлиқ. Чунки ислом дини Арабистон ярим ороли чегараларидан чиқиб, турли дин, маданият ва фалсафий қарашлар ҳамда янги вазиятга рўбарў келган. Исломнинг моҳияти, унинг муқаддас манбаларидаги ғоялар тегишли тушунтиришларни талаб эта бошлади. Бу ислом тафаккури доирасида янги илмларнинг пайдо бўлиши баробарида бир-бирига қарама-қарши бўлган қарашлар ва уларни ҳимоя қилувчи оқимларнинг шаклланишига олиб келди. Хусусан, VIII аср охири ва IX аср бошларида «Қуръоннинг яратилганлиги» ҳақидаги ғояни байроқ қилиб олган муътазила оқими тарих саҳнига чиқди. Бундай фикрларга қарши кескин кураш, ўз навбатида «салаф солиҳ»лар анъанасига қайтиш ҳақидаги ғояларнинг кун тартибига қўйилишига олиб келди ҳамда сохта салафийлик ҳаракати шаклланишига замин яратди. Бироқ ҳали бу даврда ушбу ҳаракат мустаҳкам назарий асосга эга эмас эди.

Сохта салафийликнинг зарур ақидавий, ҳуқуқий ва фалсафий асосларга эга бўлиши суриялик Ибн Таймия (1263–1328) фаолияти билан боғлиқ. Умри давомида ўзининг агрессив қарашлари туфайли тўрт марта (1307, 1309, 1322 ва 1326 йилларда) қамоқ жазосига тортилган ва 1328 йилда қамоқхонада вафот этган ушбу шахс ҳаракатнинг назарий асосларини белгилаб берганини барча мутахассислар эътироф этадилар.

Ибн Таймия, гўёки асрлар давомида исломга турли бидъатлар кириб қолганини иддао қилиб, жамият ва мусулмонларнинг

кундалик турмуш тарзи унинг талқинидаги Қуръон ва суннага асосланган ҳолда қатъий тартибга солиниши зарурлиги ҳақидаги гоёни илгари сурди. Унинг «давлатни шарият асосида бошқармаётган ҳукмдорга жиҳод эълон қилиш мумкин» лиги ҳақидаги қарашлари, бу борада эълон қилган «фатво»²лари ислом гоёлари билан ниқобланган радикал сиёсий гоёларнинг шаклланишига замин яратди. Ибн Таймиянинг Пайғамбар (с.а.в.), саҳоба ва авлиёларнинг қабрини зиёрат қилиш ҳамда тавҳид, Аллоҳнинг макони, такфир ва бошқа ақидавий масалаларда ашъарийлик ва мотуридийликка зид фикрлари ўша давр мусулмон уламоларининг кескин норозилигига учраб, кўплаб раддиялар битилди, кескин кураш олиб борилди. Шундай бўлса-да, бундай гоёлар кейинчалик турли мутаассиб гуруҳ ва ҳаракатлар етакчилари мафкура сига асос бўлиб хизмат қилди. Жумладан, XVIII асрда ҳар қандай янгиликни инкор этадиган, тасаввуфни асло тан олмайдиган, тавассул (восита орқали Аллоҳга мурожаат қилиш)ни куфр, деб ҳисоблайдиган, ўзларига эргашмаганларни «кофир» деб эълон қилган ҳамда тарихий адабиётларда «ад-даъватуд дамавия», яъни «қонли даъват» номини олган ҳаракатлар пайдо бўлди. Уларнинг фаолияти натижасида «Пайғамбаримиз шафоатидан ҳеч қандай фойда йўқ» деган гоёлар тарқалиб, салаватлар баён қилинган китоблар ёқиб юборилди, муқаддас зиёратгоҳлар вайрон қилинди.

Сохта салафийлик гоёлари XIX асрнинг иккинчи ярмидан ўз олдига халифаликка асосланган ислом давлатини барпо этиш вазифасини қўйган «ислоҳотчилик», «панисломизм» ниқоби остида янгидан жонланди. «Ислоҳотчи салафий»лар номини олган бундай мафкура тарғиботчилари ҳисобланган Жамолиддин ал-Афғоний (1839–1897), Муҳаммад Абдуҳ (1849–1905) ва Абдураҳмон ал-Кавакибий (1854–1902)лар томонидан «мусулмон халқларининг диний-сиёсий иттифоқи» гоёси ишлаб чиқилди. Улар бу гоё остида анъанавий мазҳаблардан воз кечиш ва исломнинг илк даврига қайтишга даъват қилдилар.

Ибн Таймия ва унинг издошлари ақида ва ибодат масалаларига кўпроқ эътибор қаратишган бўлса, сохта салафийликнинг ундан кейинги издошлари сиёсий ислоҳотларни амалга ошириш

² _Фатво – ҳукм чиқариш.

зарурлигини байроқ қилиб кўтардилар. Бу исломнинг сиёсийлашуви кучайишига ва «ислом халифалигини тиклаш» гояларининг кенг ёйилишига олиб келди.

Маълумки, «аҳли сунна вал жамоа» эътиқодига кўра, ислом арконлари бешта: имон, намоз, рўза, закот ва ҳаж. Сохта салафийликда эса, «жиҳод – олтинчи аркон ва ҳозирда жиҳод қилиш ҳар бир мусулмон учун фарзи айнди», деган гоя илгари сурилади.

Жиҳоднинг аввало ва асосан қуроли кураш сифатида талқин қилиниши диний экстремизм ва терроризмнинг янги шакл ва мазмун касб этишига олиб келди. Бу, ўз навбатида «ал-Жиҳад ал-ислабий» («Ислом жиҳоди»), «Шабаб Муҳаммад» («Муҳаммад ёшлари»), «ат-Такфир вал-ҳижра» («Кофирликда айблаш ва ҳижрат қилиш») каби ўта радикал экстремистик диний-сиёсий ташкилот ва оқимларнинг вужудга келишига йўл очиб берди. Саид Қутб, Абдусалом Фараж, Айман аз-Завоҳирий каби радикал назариётчи ва мафкурачилар эса асосий эътиборни террор услубига қаратган ҳолда қуроли жиҳоднинг стратегия ва тактикасини ишлаб чиқди.

Замонавий воқелик террор ёки давлат тўнтариши йўли билан ҳокимиятни қўлга олиш сохта салафийлар томонидан асосий йўл сифатида танланганини кўрсатади. 1979 йилнинг ноябрида Арабистон ярим оролида Жухайман ал-Утайбий ва унинг тарафдорлари Маккадаги «Масжид ал-Ҳарам»га ҳужум уюштирди. Улар томонидан масжидни эгаллаш, умумхалқ қўзғолонини кўтариш ҳамда дастлаб Арабистон ярим оролида, сўнг бошқа минтақаларда «ислом давлатини қуриш» режалаштирилган эди. Ушбу ҳаракатни бостиришда, расмий маълумотларга кўра, террорчилардан 117 киши ўлдирилиб, 143 киши ҳибсга олинди, ҳукумат кучларидан эса 127 киши ҳалок бўлиб, 451 киши яраланди.

Ушбу воқеалардан сўнг сохта салафийлик гоялари ва унга асосланган ҳаракатлар мазкур ҳудудда тазйиқ остига олинди ва ўз навбатида, араб дунёси чегарасидан чиқиб, бошқа минтақаларга тарқалди. Жумладан, ўтган асрнинг 70-йиллари охирида бошланган афгон можаросида диний омилдан фойдаланилиши натижасида ушбу гоялар айрим экстремистик оқимлар томонидан «жиҳод» гоясининг ўта радикал мазмунда талқин этилишига олиб келди. Бу эса, ўз навбатида, Афғонистонда сохта салафийликда жиҳодчилик

қарашларининг кучайишига асосий замин яратди. «Толибон», «ал-Қоида» каби ҳаракатлар ушбу давлат ҳудудини жиҳодчилар тайёрланадиган ҳарбий лагер ва плацдармга айлантирди.

Ҳозирда сохта салафийлик гоёлари остида асосан Шимолий Африка, Яқин Шарқ, Кавказ ва Марказий Осиёнинг айрим ҳудудларида фаолият олиб борадиган ҳаракатлар жамиятдаги эътиқодий бирлик, барқарорлик ва тараққиёт учун реал таҳдидга айланганини алоҳида таъкидлаш зарур.

СОХТА САЛАФИЙЛИКНИНГ ГОЯВИЙ-АҚИДАВИЙ АСОСЛАРИ

Қандай шаклда чиқмасин ва қандай гоё остида ҳаракат қилмасин сохта салафийликнинг бузғунчи моҳияти ўзгармай қолмоқда. Буни унинг ислом асослари бузилишига олиб борадиган:

- Қуръон оятларини сўзма-сўз талқин қилиш, оятларнинг мажозий маъноси борлигини рад этиш;
- тавҳиднинг яхлит, бўлинмаслигини инкор этиш;
- мавлудни нишонлаш ва Расулуллоҳнинг шафоатидан умидвор бўлишни инкор этиш;
- ўзларига эргашмаган мусулмонларни кофирликда айблаш;
- жиҳодни исломнинг олтинчи аркони, деб эълон қилишдек гоёлар мисолида ҳам кўриш мумкин.

Шунингдек, ҳар қандай янгиликнинг «бидъат» ҳисобланишида, анъанавий мазҳабларнинг инкор қилинишида, тасаввуфнинг умуман тан олинмаслигида ҳамда қабристонларни зиёрат қилиш мумкин эмас, деб эътироф этилишида ҳам сохта салафийликнинг бузғунчи табиати ёрқин намоён бўлади.

Сохта салафийлик Қуръон оятлари мазмунини тушунишда «аҳли сунна вал жамоа»дан кескин фарқ қилади. Улар Аллоҳни инсонга ўхшатишади ва гўёки, Аллоҳнинг юзи ва қўли бор, деб тушунишади.

Ислом динининг муқаддас манбаи Қуръони каримнинг айрим оятларини ҳар ким ўзича тафсир қилиши мумкин эмас. Бу Имом Абу Довуд, Имом Насоий ва Имом Термизийлар ривоят қилган «Кимки Қуръонни ўзича тафсир қилса, дўзахда ўзига жой

тайёрласин!», деган ҳадисда очиқ-ойдин баён қилинган. Бу бежиз эмас, албатта. Зеро, «аҳли сунна вал жамоа» уламоларининг яқдил эътиқодига кўра, Қуръоннинг айрим оятлари мажозий маънога эга. Аллоҳнинг исми, сифатлари ва макони хусусидаги оятлар шулар жумласидандир. Уларни тўғридан-тўғри тафсир қилиб, шарҳлаш маънонинг тушунарсиз бўлиб қолишига ва эътиқод софлигига путур етказиши мумкин.

Сохта салафийлар эса, бунга зид равишда Қуръонда келган Аллоҳнинг сифатларини асл ҳолича қабул қилиш зарур, деб ҳисоблайдилар. Масалан, уларнинг фикрига кўра, Қуръон оятларида келган Аллоҳнинг «юзи» (Қасос, 88) ва Аллоҳнинг «қўли» (Фатҳ, 10)³ каби сўзларни тўғридан-тўғри тушуниш лозим.

Аслида эса, уламоларимиз оятда зикр қилинган «Аллоҳнинг юзи» масаласида Аллоҳ таолонинг доимийлиги ва Унинг ниҳояси йўқлигини, яъни Аллоҳдан бошқа ҳамма нарса йўқ бўлиб кетишини англатади, деган фикрни билдирадилар. «Аллоҳнинг қўли» хусусида эса «чексиз қудрат эгаси» маъносини тушуниш керак, деб таъкидлайдилар. Хусусан, Шайх Абдулазиз Мансур «Қуръони карим маъноларининг таржима ва тафсири»да «Фатҳ» сураси 10-оятдаги «Аллоҳнинг қўли» масаласига тўхталиб: «Пайғамбар (с.а.в.)нинг қўли мўминлар қўли устига қўйилгани гўё Аллоҳнинг «қўли» қўйилгани билан баробардир. Гўё бошқа оятда: «Расулга итоат этган киши, Аллоҳга итоат этган бўлади», – дейилгани каби, деб шарҳлайдилар.

Аллоҳнинг ягоналиги, унинг зоти ва сифатлари дунёдаги ҳеч бир мавжудот ва жонзотга ўхшамаслиги ҳақида Қуръони каримда шундай дейилади: «**Унинг мислидек бирор нарса йўқдир**» (Шўро, 11)⁴.

Шунга асосланиб, имом Абу Ҳанифа (р.а.) ўзининг «ал-Фикҳул-акбар» номли китобида: «Аллоҳ Ўзи яратган нарсалардан бирортасига ўхшамас. Унга ҳам бирор нарса ўхшаш эмас. Ўзининг

³ Бу ва кейинги ўринларда шаклланган анъанага кўра қавс ичида сура номи ва оят рақами келтирилди.

⁴ Бу ва кейинги ўринларда Қуръони карим оятлари қуйидаги манба бўйича берилди: Қуръони карим маъноларининг таржима ва тафсири // Таржима ва тафсир муаллифи: Шайх Абдулазиз Мансур. – Т.: «Тошкент ислом университети» нашриёт-матбаа бирлашмаси, 2009. – 624 б.

зотий ва феълий сифатлари билан азалдан бор бўлган ва абадий бор бўлур», деган фикрларни баён этган.

Бу гоё Абу Жаъфар ат-Таҳовийнинг «Ақидату Таҳовия» асаридаги «Аллоҳ бирдир, Унинг шериги йўқдир, Унинг тенги ва тимсоли йўқдир, Уни енгадиган ва ожиз қолдирадиган бирор куч йўқдир, Ундан ўзга илоҳ йўқ. У қадимдирки, ибтидосиз ва доимийдирки, интиҳосиз. У фоний эмас ва асло йўқ бўлмас», деган фикрда ҳам ўзининг мужассам ифодасини топган.

Сохта салафийларнинг ислом дини асосларини бузишда изчил эканликларини алоҳида қайд этиш лозим. Қуръони каримнинг илк ислом давридаги мушрикларга қаратилган «Одамлар орасида Аллоҳдан ўзга нарсаларни (сохта маъбудаларни) Унга тенг билиб, уларни Аллоҳни севгандек севадиган кимсалар ҳам бордир» (Бақара, 165), деган оятини уларнинг қарашларига қўшилмаган мўмин-мусулмонларга қарши қўллай бошлаганлари ҳам шундай хулоса чиқариш имконини беради.

Мазкур оят мусулмонларга қаратилмагани уламоларимиз тафсирларида қатъий қайд этилган. Хусусан, Шайх Абдулазиз Мансур ушбу оятни: «Мушрикларнинг ўз маъбудаларига нисбатан севгилари кучли эмаслигига далил шуки, уларнинг бошига бирор мусибат тушса, маъбудаларидан юз ўгириб, Аллоҳга илтижо қилишга ўтадилар. Мўминларнинг Аллоҳга нисбатан севгилари кучли эканига далил шуки, уларнинг бошига ҳар қандай оғир мусибат тушса ҳам, Аллоҳдан юз ўгирмай, Унинг ўзидангина мадад сўрайдилар», деб шарҳлайдилар.

Қайд этилган фикрлар сохта салафийларнинг Қуръон оятларини сўзма-сўз талқин этиш зарурлиги ҳақидаги қарашлари ислом асосларини бузишга йўналтирилганини янада теранроқ англашга хизмат қилади.

Маълумки, тавҳид Аллоҳ таолонинг яккаю ягоналигига ишониш, эътиқод қилишни англатади. Бу ақида «Ла илаҳа иллаллоҳ» («Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ») деган яхлит калимада тўла-тўқис ўз ифодасини топган.

Шу нуқтаи назардан қараганда, Ибн Таймия томонидан ўйлаб топилган тавҳиднинг иккига бўлиниши ҳақидаги қарашлар ислом асосларини бузишда илк қадам бўлган эди, дейиш мумкин. «Рабб (Парвардигор) – Яратувчи («тавҳид-рубубият»), Илоҳ (Худо)

эса – мусулмонларнинг ибодат қилиши ва сифиниши лозим бўлган Зот («тавҳид-улуҳият»)» деган тамойилда ўз аксини топган. Бундай ёндашувдан Парвардигор бошқа, Худо бошқа зот экани ҳақида хулоса келиб чиқади. Ибн Таймия ўзининг бундай бузгунчи қарашларига Қуръони каримнинг «Қасамки, агар улардан: «Осмонлар ва Ерни ким яратган?» – деб сўрасангиз, албатта, «Аллоҳ», – дерлар» (Луқмон, 25), деган оятни асос қилиб олганини таъкидлаш зарур.

Ушбу оятни Ибн Таймия исломдан олдин ҳам арабларда «Тавҳид-рубубият», яъни Рабб (Парвардигор) ҳақида тасаввурлар бўлгани, лекин уларда «Тавҳид-улуҳият», яъни ягона Аллоҳга сифиниш гоёси бўлмаган, деган маънода тафсир қилади. Шундан келиб чиқиб, у «Тавҳид-рубубият»нинг ўзи куфрдан халос эта олмайди, Аллоҳ таоло гўёки, Раббимиз (Парвардигоримиз) эмас, деган хулосани илгари суради.

Ибн Таймиянинг тавҳид масаласига бундай ёндашуви ислом таълимотига зид эканини Қуръони каримнинг «Эй, инсонлар, сизларни ва сизлардан олдингиларни тақволи бўлишингиз учун яратган Раббингизга ибодат қилингиз!» (Бақара, 21), деган ояти ҳам тасдиқлайди.

Мазкур оятда Аллоҳ таоло Ибн Таймиянинг сохта таълимоти талаб қилгандек «Илоҳингизга» тарзида эмас, балки «Раббингизга ибодат қилингиз!» шаклида зикр қилинмоқда. Буни Қуръони каримнинг «Раббингиз, Унинг Ўзигагина ибодат қилишингизни ҳамда ота-онага яхшилик қилишни амр этди» (Исро, 23), «Бас, (эй, Муҳаммад!) Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ эканини билинг!» (Муҳаммад, 19) ҳамда «(Эй, Муҳаммад!) Айтиңг: «У Аллоҳ ягонадир» (Ихлос, 1) каби кўплаб оятларида келган кўрсатмалар мисолида ҳам кўриш мумкин. Демак, тавҳид – бўлинмас ва мутлақдир. Аллоҳнинг ўзи Рабб (Парвардигор)дир, ҳам Илоҳ (Худо)дир. Тавҳидни иккига бўлиш Аллоҳ буюрган ягона тавҳидга мутлақо зиддир.

Қайд этилган мулоҳазалар «Тавҳид-улуҳият» тамойили энг аввало, ислом шариати жоиз деб билган Расулуллоҳ (с.а.в.)нинг ҳамда саҳобийлар ва азиз-авлиёларнинг қабрларини зиёрат қилиш каби амалларни бажарадиганларни куфр ва ширкда айблашга қаратилганини англаш имконини беради.

Исломдан аввалги жоҳилият даврида қабрларни улуғлаш, уларга сизиниш авж олган эди. Шунинг учун ҳам, Муҳаммад (с.а.в.) дастлаб – мусулмонлар бутпарастлик ва ширк асоратларидан батамом поклаиб улгурмаган, тавҳид тўлиқ қарор топмаган бир пайтда кишиларни мазкур амалдан қайтарган эдилар. Ислом бутунлай қарор топгандан сўнг, Пайгамбаримиз (с.а.в.) қабрларни зиёрат қилиш охиратни эслатишини инобатга олиб, бунга изн берганлар. Мазкур масалада саҳобий ва тобийлар ҳамда кейинги уламолар даврида ҳеч қандай ихтилоф бўлмаган.

Шундай бўлса-да, тарих ўзларини асл ислом тарафдорлари деб биладиган сохта салафийлар томонидан қабрларни оёқости қилишдек ҳолатлар содир этилганидан гувоҳлик беради. Улар ўз даврида Мадинаи мунавварадаги саҳобаларнинг қабрларини бузиш билан кифояланиб қолмай, ҳатто Пайгамбар (с.а.в.)нинг қабрларини вайрон қилишга ҳам уриниб кўришган эди. Қабрларни зиёрат қилган одам мусулмончиликдан чиқади, деган даъволар остида бундай ҳаракатларни содир этган сохта салафийлар кейинчалик ушбу масалада янада чуқурлашиб кетдилар. Уларнинг «Қабристонга бориш куфр. Бу куфр эса бутпарастларнинг куфридан ҳам кўрқинчлироқ», деган қарашларни илгари сургани бунга мисол бўла олади.

Аслида қабрларни зиёрат қилиш ислом динида рухсат этилган амал ҳисобланади. Унинг ширк ҳисобланиши ҳақидаги фикрларнинг динимиз таълимотига зид эканини қуйида келтирилаётган ҳадислар ҳам тасдиқлайди. Имом Термизий ривоят қилган ҳадисда Пайгамбаримиз (с.а.в.) «Мен сизларни қабрларни зиёрат қилишдан қайтарган эдим. Кейин менга маълум бўлди (яъни, Аллоҳ томонидан буюрилади). Энди қабрларни зиёрат қилаверинглар! Чунки у қалбни юмшатади, кўзни ёшлатади ва охиратни эслатади», деганлар. Бу кўрсатмага Пайгамбаримиз саҳобалари ҳам амал қилишган. Бунга улуг саҳоба Усмон (р.а.)нинг «Агар дўзахда бўлсам одамлар билан бўламан, қиёматда бўлсам ҳам одамлар билан бўламан. Лекин, қабрда бўлсам, мен билан ҳеч ким бўлмайди. Шунинг учун уни кўп зиёрат қиламан ва йиғлайман», деган сўзларини мисол қилиб келтириш мумкин.

Келтирилган далиллар қабристонларга бориб, марҳумларни ёдга олиш ислом динида рухсат этилган савобли амал эканини кўрсатади. Банда бу билан дунёнинг ўткинчи эканини ҳис этиб, ўзини бошқаларга зарар етказадиган гуноҳ ишларни қилишдан сақлаш ва эзгу амалларни кўпроқ қилишига ундайди. Демак, қабр зиёрати инсонлар ўртасидаги ўзаро меҳр-мурувват фазилатларини кучайтирувчи воситадир.

Ислом ақидасига кўра, Аллоҳнинг фаришталари Пайгамбар (с.а.в.)га салавот айтиб туради. Шунинг учун ҳам, Расулуллоҳ (с.а.в.)ни эслаш, уларнинг ишларини зикр этиш савоб амаллардан ҳисобланиб, асрлар давомида бу масалага алоҳида эътибор билан қаралган. Пайгамбар (с.а.в.) ва уларнинг оилаларига ҳурмат кўрсатиш эса ҳар бир мусулмон учун ҳам фарз, ҳам қарзидир. Бу ҳақда Қуръони каримда «**Эй, имон келтирганлар! Амалларингиз ўзингиз сезмаган ҳолингизда зое бўлиб кетмаслиги учун сизлар овозларингизни Пайгамбарнинг овозидан юқори кўтармангиз ва унга бир-бирларингизга баланд овоз (дағал сўз) қилгандек баланд овоз қилмангиз!**» (Хужурот, 2) деган кўрсатмалар очик-ойдин баён қилинган. Шундан келиб чиқиб, уламолар бир овоздан Пайгамбар (с.а.в.)га ҳурматсизлик – куфрга (динсизликка) етакловчи энг огир гуноҳлардан, деб ҳисоблайдилар.

Маълумки, кўпчилик мусулмонлар, жумладан, ҳанафий мазҳабига эргашувчилар Расулуллоҳ (с.а.в.) таваллуд топган ойда мавлудун-набийни нишонлаб, у зотга салавот айтадилар. Зеро, Пайгамбаримиз (с.а.в.) «**Менга салавот айтганга, 10 та салом бўлсин**», деб таъкидлаганлар.

Сохта салафийларнинг иддаоларига кўра эса, Расулуллоҳ (с.а.в.) ва саҳобалар мавлудни нишонламаганлар. Одамларнинг Пайгамбар (с.а.в.)га кўпчилик бўлиб салавот айтиши эса диндаги бидъат бўлиб, у залолатга етаклайди. Айни пайтда, уларнинг фикрича, Пайгамбарни улуғлаш «Тавҳид-улуҳият»га мутлақо зиддир. Сохта салафийларнинг тавҳид ҳақидаги қарашларига кўра, Аллоҳдан бошқани улуғлаш ва ҳурмат кўрсатиш ширк амалдир. Бу эса куфрга олиб боради. «**Сизлар мени насронийлар Исо Масихни улуғлагандек улуғламанглар!**» мазмунидаги ҳадис бундай хулоса учун асос бўлар эмиш. Аслида эса, бу ҳадисда Пайгамбаримиз (с.а.в.) ўзларини илоҳ сифатида улуғламаслик кераклигини таъкидлаганлар.

Мавлудун-набийни ўтказиш ислом шариятига мувофиқ амаллардан ҳисобланади. «Азҳар» уламолари фатвосидаги «Расулуллоҳ (с.а.в.) ўз тугилган кунларини ҳар йили эмас, балки ҳар ҳафтанинг душанба кунини нишонлардилар. У зот (с.а.в.) ҳар душанба кунини рўза тутардилар. Саҳобалар Расулуллоҳ (с.а.в.)дан нима учун ҳар душанба рўза тутишларини сўраганларида: «Мен шу кунини тугилганман», деганлар. Жумҳур уламоларнинг «Пайгамбар (с.а.в.)ни зикр қилиш савобли амаллардан ҳисобланади», деган фикрлари ҳам бунинг исботи бўла олади.

Сохта салафийларнинг Пайгамбар (с.а.в.)га ҳурматсизлик қилиши у зотнинг ота-оналарини кофирликда айблашларида ҳам яққол кўринади. Уларга кўра, Расулуллоҳ (с.а.в.)нинг ота-онаси гўёки, мусулмон ҳолатда вафот этмаган. Уларнинг бундай ғайриисломий ёндашуви «нубувват (пайгамбарлик) Муҳаммад Пайгамбарнинг ўзида, унинг сўзи ва амалида намоён бўлган. У зотнинг танаси, яъни жисмидан эса фойда йўқ. Чунки бу тана унинг мушрик ота-онасининг бир бўлагидир. Пайгамбар ўлди, унинг жасаидан фойда йўқ. Шу боисдан, унинг қабри зиёратидан ва тавассул қилишдан маъно йўқ», деган қарашларга асосланади.

Баҳоланки, барча диний манбаларда Пайгамбаримизнинг аждодлари ҳурматга сазовор ва юксак фазилатга эга инсонлар бўлгани қайд этилган. Ҳадисларда ҳам у зотнинг насл-насаби Исмоил пайгамбарга бориши хусусида маълумотлар бор. Абу Ҳанифа (р.а.)нинг «ал-Фикҳул-акбар» номли китобида таъкидланганидек «Расулуллоҳ (с.а.в.)нинг ота-оналари ислом фитрати (исломий табиат)да вафот этганлар».

Қайд этилган фикрлар Расулуллоҳ (с.а.в.)га салавот айтишни инкор этиб, ҳурматсизлик кўрсатаётган, ота-оналарини мушрик деб ҳисоблаётган мутаассиб кучларнинг қарашлари мутлақо асоссиз эканини кўрсатади.

Маълумки, Ўрта асрлардаёқ уламолар томонидан ижтиҳод «эшиги» ёпилгани ва мусулмонларнинг «аҳли сунна вал жамоа»даги тўртта мазҳабнинг биттасига эргашиши вожиб (шарт) амалдир, деб эълон қилинди. Бу масалада хилоф қилганлар кўпчиликнинг қаршилигига дучор бўлганлар. Шу билан бирга, гоҳ-гоҳида ижтиҳодни даъво қилганлар ҳам чиқиб турган. Бундай шахсларга Ибн Таймия ва унинг шогирди Ибн Қаййим

мисол бўла олади. Улар мазҳабсизликни тарғиб қилганлари учун «мазҳабсиз»лар деган ном олган.

Ҳозирги кунда ҳам сохта салафийлар томонидан эътироф этилган мазҳабларнинг тан олинмаётгани, уларнинг «мазҳаблар турли ихтилофларга замин яратиб, муслмонларнинг бирлигини бузмоқда», деган даъволари ҳам уларнинг асл моҳиятини яққол намоён этади. Зеро, бундай иддаолари билан улар диний бирлик ва ақидавий якдилликка раҳна солмоқда. Чунончи, улар мазҳаббошимиз Имом Аъзам Абу Ҳанифа (р.а.)нинг фикрларига менсимасдан қараш, унинг шахсиятини камситиш каби қабиҳликларга бормоқда. Сохта салафийларнинг Мисрдаги раҳнамоларидан бирининг мазҳаб имомларини адашганликда айблаб, Абу Ҳанифани «Абу Жийфа» («мурда отаси») ва Имом Моликни «Имом Ҳолик» («ҳалок бўлувчи») деб ҳақорат қилгани ҳам бунга мисол бўла олади.

Аслида турли мазҳабларнинг мавжудлиги исломнинг заифлиги, камчилиги сифатида қаралиши мумкин эмас. Аксинча, мавжуд мазҳаблар ислом шариятининг замон ва маконга мослашувчанлигидан ҳамда муслмонлар учун кенг имкониятлар мавжудлигидан далолат беради. Масалан, бирор бир манзилга бориш учун турли томонлардан бориш имкони бўлса, киши нисбатан энг яқин йўлни кўзлайди. Мазҳаблардаги фарқларни ҳам шунга қиёслаш мумкин. Зеро, уларда у ёки бу масала муайян халқ, миллатнинг урф-одатлари, қадриятлари, менталитети, ижтимоий муносабатларнинг характерида келиб чиқиб, мазҳаб мужтаҳидига етиб келган ишончли диний манбага асосланиб энг қулай ва маъқул шаклда ҳал қилинади.

Шу нуқтаи назардан қараганда, замонамизнинг машҳур уламоларидан суриялик шайх Муҳаммад Саид Рамазон Бутий ўзининг «Мазҳабсизлик: ислом шариятига таҳдид солаётган улкан бидъат» китобида келтирилган фикрлар эътиборга моликдир. Олим ҳукм чиқариш илмини тиббиёт илмига қиёслаб «Мабодо бировнинг фарзанди оғир касалга чалиниб қолса, у тегишли ташхис қўйиш ва фарзандини даволаш учун тиббиётга оид китобларни титмасдан малакали шифокорнинг олдига боради. Динда ҳам худди шундай. Манбаларни ахтаришга ҳаракат қилиш ва мужтаҳидликни

даъво қилиш ўрнига бутун умрини исломни ўрганишга бағишлаган уламоларни ва улар томонидан ишлаб чиқилган мазҳаб қоидаларини тан олишимиз зарур», – деб ёзади.

Айни пайтда, астрономиядан олинган яна бир ташбеҳни келтириш мумкин. Куръон суралари ва ҳадисларни юлдузларга ўхшатиш мумкин. Телескоп ёрдамисиз уларнинг аксариятини яхшироқ кўриб бўлмайди. Бунда янги телескоп ихтиро қилмасдан буюк олимлар кашф қилиб ясаб кетган ҳамда кейинги авлодлар такомиллаштирган телескопдан фойдаланиш мақсадга мувофиқ ҳисобланади. Шу нуқтаи назардан қаралганда, мазҳаблар бизга исломни аниқ-тиниқ кўриш ва англаш имконини берадиган Имом Абу Ҳанифа, Имом Молик, Имом Шофеъий ҳамда Имом Ҳанбаллар ясаб кетган аниқлик асбоби – «телескоп»дан бошқа нарса эмас, дейиш мумкин.

Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, мазҳабларни инкор қилиш йўлида олиб борилаётган ҳаракатлар ва ўзича фатво чиқаришга уринишлар замонавий ислом уламоларини ҳам тапвишлантириб, уларни ушбу масалага қайта-қайта мурожаат қилишга мажбур қилмоқда. Жумладан, 2005 йилнинг июлида Йорданиянинг Оммон шаҳрида «Ислом ҳақиқати ва унинг замонавий жамиятда тутган ўрни» шиори остида бўлиб ўтган илмий анжуманда қабул қилинган Декларацияда «Мазҳабларни эътироф этиш фатво масаласида муайян йўлни танлашни англатади. Ҳеч ким мазҳаблар йўлини тутмасдан, уларда белгилаб қўйилган кўрсатмаларга зид равишда фатво бериши мумкин эмас. Ҳеч ким ўзича мужтаҳидликни даъво қилиб, янги мазҳаб пайдо қилиши мумкин эмас», деб қайд этилганини таъкидлаш лозим.

Аллоҳ ягона ва Муҳаммад (с.а.в.) Унинг элчиси эканига имон келтирган ҳар қандай киши мўмин ҳисобланади. Мотуридия таълимотига кўра, имоннинг шарти тавҳидни тил билан иқрор қилиб, қалб билан тасдиқлашдир, холос. Инсоннинг имонини ўлчаш, уни мусулмон ёки кофирлигини аниқлаш ҳукми ҳеч кимга берилмаган. Чунки имон инсон қалбида бўлади. Қалб эса, фақатгина Аллоҳнинг ҳукмидадир. Шунга кўра, банданинг устидан банда эмас, Аллоҳ таолонинг ўзи ҳукм чиқаради.

Маълумки, «куфр» сўзи «беркитмоқ», «инсиз бўлмоқ» маъноларини англатиб, имоннинг акси ҳисобланади. Шунга кўра, қалбида умуман имони бўлмаган шахс «кофир» дейилади.

Тарих турли диний-экстремистик оқимлар куфр масаласида исломнинг моҳиятига зид иддаолар билан қарши чиққанидан гувоҳлик беради. Бугунги кунда сохта салафийлар ҳам ана шу йўлдан бормоқда. Хусусан, улар амални имоннинг жузъи (бир қисми), деб билган ҳолда ислом арконларини тўлиқ баъжармаган, уларни тарк этган ёки гуноҳи кабирага қўл урган мусулмонларни кофир, деб эълон қилмоқда. Жумладан, 2007 йилда қўшни Тожикистонда пайдо бўлган сохта салафийлар томонидан ҳанафий мазҳаби вакиллари «ҳидоятдан адашганлар», шиа мусулмонлари эса⁵ «кофир» деб эълон қилинди. Бу каби ҳолатлар мамлакат барқарорлигига жиддий хавф-хатар солиши мумкинлиги инобатга олиниб, 2009 йил январь ойида Тожикистон Олий суди томонидан конституциявий тузумни ҳимоя қилиш, давлат хавфсизлигини мустаҳкамлаш ва конфессиялараро келишмовчиликларнинг олдини олиш мақсадида ушбу ҳаракат фаолияти тақиқланди.

Ваҳоланки, Абу Ҳанифа (р.а.)нинг «ал-Фикҳул-акбар» номли китобида айтилишича, гуноҳи кабира қилган мусулмон кофир эмас, балки осий ва гуноҳкор бўлиб, мўминлигича қолаверади. Шунга кўра, ширкдан ташқари ҳар қандай гуноҳ қилган инсон «кофир» ҳисобланмайди.

Шундан келиб чиқиб, қалбида заррача имони бор одамни куфрда айблайдиган шахснинг ўзи диндан чиқиши мўътабар манбаларда асослаб берилган. Жумладан, ўзидан бошқаларни кофирликда айблашнинг ислом дини таълимотига зид экани ҳадисларда ҳам муфассал баён қилинган.

Имом Абу Довуд ривоят қилган ҳадисда Пайғамбаримиз (с.а.в.): «Ла илаҳа иллаллоҳ деган одамни унинг гуноҳи туфайли «кофир» демаймиз ва амали бонс исломдан чиқармаймиз», бошқа бир ҳадисда эса «Кимки мўмин кишини «кофирсан» деб ҳақоратласа, гўёки унинг қонини тўкканчалик гуноҳ қилган бўлади», деб кўрсатма берганлари ҳам фикримиз исботи бўла олади.

Қайд этилган масалага уламолар асарларида ҳам алоҳида эътибор берилганини эътироф этиш зарур. Хусусан, машҳур уламолардан Абул Изз ал-Ҳанафий «Шарҳу Ақидатут-Таҳовия»

⁵ Шу ўринда Тожикистон аҳолисининг тахминан уч юз минги шиалик йўналишига мансублигини алоҳида қайд этиш лозим.

рисоласида «Аҳли қиблалардан бирортасини гуноҳи туфайли кофир қилмаймиз», шунингдек, яна бир машҳур ҳанафий уламоларидан бўлган Ибн Нажм «Агар кофир дейиш учун тўқсон тўққизта далил бўлса-ю, кофир демаслик учун биргина далил бўлса, тўқсон тўққизни қўйиб, ўша бир далилни олиш керак», деб таъкидлаганлар.

Ислом асосларини бузиш йўлида олиб борилаётган ҳаракатлар давримиз уламоларини ҳам ушбу масалага қайта-қайта мурожаат қилишга мажбур қилмоқда. Жумладан, 2005 йилнинг июлида Йорданиянинг Оммон шаҳрида ислом дунёсининг етакчи уламолари томонидан «такфир» (динсизликда айблаш) масаласида махсус фатво қабул қилинди. Унда «Аҳли сунна вал жамоанинг тўрт мазҳаби: ҳанафий, моликий, шофеъий, ҳанбалий, шунингдек, шиаликдаги жаъфарий, зайдий, ибодий ва зоҳирий мазҳабларига эргашувчиларнинг барчаси мусулмон ҳисобланади. Уларни имонсизликда айблаш, уларнинг қонини тўкиш, молини тортиб олиш ва обрўсини поймол қилиш мумкин эмас. Албатта, ушбу мазҳаблар иттифоқ қилган нарсалар ихтилоф қилганларидан жуда ҳам кўпдир. Уларнинг ҳаммаси исломнинг беш аркони: имон, намоз, рўза, закот ва Байтуллоҳга ҳаж қилиш масалаларида яқдил фикрадирлар», деб эълон қилинган эътиборга моликдир.

Юқоридаги фикрлар мусулмонларнинг амаллари ва ибодатларини йўққа чиқариш, ўзидан бошқаларни кофирлик – динсизликда айблашнинг ислом таълимотига зид эканини кўрсатади.

Пайғамбаримиз (с.а.в.) «Ишларнинг яхшиси ўртачасидир», деб таъкидлаганлар. Демак, ҳар бир ишда, ҳатто эътиқод масалаларида ҳам муътадиллик тамойилларига риоя этиш исломнинг асосини ташкил этади. Аммо ҳозирда диндаги бирор амал ёки тушунча мазмунини талқин қилишда меъёрни бузиш, ҳаддан ошишдек ҳолатлар ҳам кўплаб учрамоқда. Буни экстремистик оқимлар, жумладан, сохта салафийлар томонидан ислом динининг айрим тушунчалари гараз мақсадларда талқин этилаётганида кузатиш мумкин. Сохта салафийлик мафкураси ривожланишининг дастлабки босқичида «жиҳод» жамиятни шариат асосида бошқармаётган ҳукмдорга қарши кураш сифатида талқин қилинган бўлса, кейинчалик «жиҳод – исломнинг олтинчи аркони ва мусулмоннинг гайридинларга қарши муқаддас уруши»,

деб эълон қилинди. Диний-экстремистик ташкилот етакчиларининг «жиҳод» тушунчасини динсизларга, ҳатто, унинг талқинига қўшилмаган мусулмонларга қарши кураш маъносида қўлагани ҳам фикримизнинг исботи бўла олади. Бундай талқин динимизнинг гўёки, ёвузликка ва жангу жадал, уруш, қон тўкиш, бошқа диндагиларга қарши кураш олиб боришга асослангани ҳақидаги тасаввурларнинг шаклланишига сабаб бўлмоқда.

Ҳозирда «жиҳод» тушунчасининг сохта салафийлар томонидан яратилган талқини диний-экстремистик ҳаракатлар учун терактларни амалга ошириш учун гоъвий асос бўлиб хизмат қилмоқда. Буни ўз номига жиҳод сўзини асос қилиб олган юздан ортиқ диний-экстремистик гуруҳлар ва улар томонидан амалга оширилган қўпурувчилик ҳаракатлари мисолида кўриш мумкин. Шу билан бирга, 1998 йилда «ал-Қоида» террорчи ташкилоти бошчилигидаги бир неча гуруҳ ва ҳаракатлар бир уюшмага бирлашиб, ўзларича бутун дунёга қарши «жиҳод» эълон қилганини алоҳида қайд этиш лозим.

Сохта салафийларнинг «жиҳод» тушунчаси борасидаги бундай ёндашуви айрим минтақаларда бир динга эътиқод қилувчилар ўртасида турли келишмовчилик ва низоларни келтириб чиқармоқда. XX асрнинг 90-йилларида Россия Федерациясининг Доғистон Республикасида пайдо бўлган сохта салафийларнинг анъавий шофезий мазҳабига қарши чиққани, бу ердаги тасаввуф билан тўқнаш келиб, суфийларни «жиҳод» таълимотини нотўғри талқин қилишда айблаганлари ҳам бунинг исботи бўла олади. Сохта салафийлар иддаоларига кўра, «жиҳод – инсоннинг маънавий комиллиги эмас, балки бутун оламда исломни қурол билан ёйиш» ҳисобланади.

Ваҳоланки, «жиҳод» сўзи бирор мақсадга эришиш учун куч, ҳаракат ва ғайратни сарф қилиш маъноларини англатади. Диний истилоҳга кўра, унинг нафс, шайтон ва ёв билан курашишдек турлари мавжудлиги, уларнинг мазмун-моҳияти ҳақида мўътабар манбаларда етарлича тушунтириш берилган. Энг муҳими, беайб, бегуноҳ инсонларни қурол кучи билан жисмоний йўқ қилишга қаратилган ҳаракат асло жиҳод ҳисобланмайди. Бу масалада гулувга кетишнинг муқаддас ислом динига мутлақо зид экани Қуръон оятлари, ҳадислар ва уламоларнинг асарларида муфассал баён қилинган.

Имом Бухорий ривоят қилган ҳадисда шундай дейилади: «Жиҳод тўрт хилдир: Амри маъруф (яхши ишларга буюриш), наҳйи мункар (гуноҳ, ёмон ишлардан қайтариш), ўзининг зарарига бўлса ҳам рост сўзлаш, фосиқ кишининг масхара қилишига чидаб туриш».

Имом Бухорий ривоят қилган бошқа бир ҳадисда шундай дейилади: «Жиҳоднинг афзали Аллоҳ йўлида ўз нафси ва хоҳишига қарши қилинадиган курашдир».

Имом Бухорий ва Имом Муслим ривоят қилган ҳадисда эса шундай дейилади: «Бир саҳоба Расулуллоҳ (с.а.в.)нинг олдиларига келиб жиҳодда қатнашмоқчи эканини айтди. У зот (с.а.в.) саҳобадан: «Ота-онанг борми?», деб сўрадилар. У: «Ҳа», – деб жавоб берди. Шунда Пайгамбар (с.а.в.): «Уларнинг ҳузурига бориб ёрдам бер ва хизматларини қил! Шу сенинг жиҳодингдир», дедилар».

Кўришиб турибдики, ислом таълимотида «жиҳод» ахлоқий-тарбиявий моҳиятга эга бўлиб, нафсу шайтонга қарши курашдан иборатлиги таъкидланади. Бу эса инсон ўз нафсини ҳар қандай тубанлик ва қабиҳликдан қайтаришида ва ахлоқий фазилатларни ўзига сингдириб, юксак инсоний хислатларга эга бўлиш даражасига эришишида намоён бўлади.

СОХТА САЛАФИЙЛИКНИНГ ДИНИЙ-ЭКСТРЕМИСТИК МОҲИАТИ

Сўнгги йилларда ислом омилининг фаоллашуви ноанъанавий ҳисобланган диний ҳаракат ва оқимларнинг пайдо бўлиши ва тарқалишида ҳам ўз ифодасини топмоқда. Шу билан бирга, диний-экстремистик гуруҳлар фаолиятининг глобаллашуви, уларнинг террорчилик ташкилотларига трансформациялашуви ва жинорий уюшмалар билан бирлашуви мамлакатлар барқарорлиги учун жиддий таҳдид солмоқда. Шу нуқтаи назардан қараганда, бугунги кунда сохта салафийлик ғоялари ва уларни асос қилиб олган ҳаракатлар фаолияти ҳам ўзининг экстремистик моҳиятини яққол намоён этаётганини таъкидлаш зарур. Жумладан, сохта салафийлар жамиятни «муслмонлар» ва «динсизлар»га бўлиш,

бошқа диндагиларни «душман» деб эълон қилиш орқали динлараро адоват уйғотишга уринмоқда. Чунончи, 1998 йилнинг февралида сохта салафийлик ғоялари остида ҳаракат қиладиган, кўпроқ «ал-Қоида» номи билан машҳур бўлган «ал-Қоида ас-сулбаҳ» (арабча – «Мустаҳкам база») ташкилоти бошчилигида «Ал-жабҳа ал-исламия ал-аламия ли-қнтал ал-яхуд вас-салибиййин» (арабча – «Яҳудий ва салбчиларга қарши курашиш халқаро ислом fronti») тузилмаси ташкил топди. Ушбу уюшма номининг ўзи ҳам диний айирмачиликни келтириб чиқариш сохта салафийларнинг асосий мақсадига айланганидан далолат беради.

2000 йил Жакарта (Индонезия)даги черковда, 1998 йилда Кения ва Танзания давлатларидаги АҚШ, 2004 йил июлида Тошкент шаҳридаги АҚШ ва Исроил элчихоналари бинолари ҳамда 2008 йил ноябрида Мумбай (Ҳиндистон)даги «Яҳудийлар маркази»да, 2010 йил сентябрида Бишкек (Қирғизистон)даги Яҳудийлар синагогасида содир этилган портлатишлар сохта салафийларнинг ўзга дин вакилларига нисбатан шафқатсиз услублардаги ҳаракатларига мисол бўла олади.

Сохта салафийларнинг иддаоларига кўра, милодий йил ҳисобини ишлатиш, бошқа дин вакилларининг байрам, маданий тадбирларида иштирок этиш ва табриклаш, кийган кийимларини (жумладан, костюм, пальто, галстук, шим ва кўйлақлар) кийиш ҳам имонсизлик ҳисобланади. Бунга далил сифатида улар Пайгамбаримиз (с.а.в.)нинг «Кимки ўзини бирор бир қавмга ўхшатса, у ўшалардандир», деган кўрсатмаларини «мусулмонларга аҳли китоб (яҳудий ва христианлар) вакиллари билан алоқа қилиш ман этилган» деган маънода бузиб талқин қилмоқда. Аслида эса ҳадис ақидавий мазмунга эга бўлиб, унда имон асосларидан четга чиқмаслик назарда тутилганини барча уламолар эътироф этишади.

Ғайридинларга нисбатан душманларча муносабатда бўлиш ва уларга зулм қилишнинг ислом дини таълимотига зид экани Қуръон оятлари, ҳадисларда муфассал баён қилинган. Жумладан, Қуръони каримда «Дин тўғрисида сизлар билан урушмаган ва сизларни ўз юртингиздан (ҳайдаб) чиқармаган кимсаларга нисбатан яхшилик қилишингиз ва уларга адолатли бўлишингиздан Аллоҳ сизларни қайтармас. Албатта, Аллоҳ адолатли кишиларни севар» (Мумтаҳана, 8), деган оятда мусулмонлар учун қатъий

кўрсатма берилган. Шунингдек, Куръони каримнинг бошқа бир оятида шундай дейилади: «Улар ўз диёрларидан фақатгина «Раббимиз Аллоҳдир», деганлари учун ноҳақ қувилган эдилар. Агар Аллоҳ одамларнинг баъзиларини баъзилари билан даф этиб турмас экан, албатта, Аллоҳ номи кўп зикр қилинадиган (роҳибларда) узлатгоҳлар, (насронийларда) бутхоналар, (яхудийларда) ибодатхоналар ва (мусулмонларда) масжидлар вайрон қилинган бўлур эди. Албатта, Аллоҳ ўзига (динига) ёрдам берадиганларга ёрдам берур. Шубҳасиз Аллоҳ кучли ва қудратлидир» (Ҳаж, 40).

Ушбу оятни Шайх Абдулазиз Мансур куйидагича тафсир қиладилар: «Бошқа диндаги кишиларнинг ибодатхоналари ҳам мусулмонларнинг масжидлари қаторида ижобий маънода зикр этилиши диққатга сазовордир».

Имом Абу Довуд ривоят қилган ҳадисда Пайғамбаримиз (с.а.в.) нинг: «Кимки бирор бир муоҳид (аҳдлашган бошқа дин вакили) кишига зулм қилса, унинг ҳаққини поймол этса, унинг тоқати етмайдиган нарсага мажбур қилса ёки ундан ўз розилигисиз бирор нарса олса, Қиёматда мен ўша одамнинг хусуматчиси бўламан» ҳамда Имом Доримий ривоят қилган ҳадисда «Кимки бегуноҳ муоҳидни ўлдирса, Аллоҳ унга жаннатни ҳаром қилади», деганлари ҳам ислом динининг бошқа диндагиларга нисбатан доимо яхши муносабатда бўлиш кераклигини билдиради. Ислом тарихида ҳам бунга кўплаб мисоллар учрайди:

– Пайғамбар (с.а.в.) Мадинада истиқомат қилиш даврида жамият манфаати учун у ердаги яҳудийлар билан ўзаро ҳамкорликда тинч-тотув яшаш асосларини белгилаб берувчи аҳдномага амал қилганлар;

– Муҳаммад (с.а.в.) бошқа дин вакилларига совға-саломлар юбориб турганлар ва уларнинг ҳадяларини ҳам қабул қилганлар. Ҳаттоки, улар томонидан ҳадя қилинган кийимларни кийиб юрганлари ҳам маълум ва машҳурдир;

– Пайғамбар (с.а.в.) бошқа ўлкалардан ташриф буюрган христианларни меҳмон сифатида кутиб олиб, уларга иззат-икром кўрсатганлар. Уларни ўз масжидларига туширганлар ва ҳаттоки, у ерда ўз ибодатларини амалга оширишга рухсат берганлар.

Ҳозирги кунда сохта салафийликка мансуб деб ҳисобланадиган юздан ортиқ ташкилот фаолият олиб бормоқда. Улар қаторида

«ат-Тавҳид вал-жиҳад» («Яккахудолик ва жиҳод», Фаластин), «Ат-талиъа ал-муқатила» («Жангчи авангард», Сурия), «Фатҳ ал-ислам» («Ислом фатҳи», Ливан), «Жайш ал-Қудс ал-исламий» («Муқаддас ислом армияси», Иордания), «Ҳаракат аш-шабаб ал-мужаҳидин» («Мужоҳид ёшлар ҳаракати», Сомали), «Жайш Аби Бакр ас-Сиддиқ ас-салафий» («Абу Бакр Сиддиқ салафий армияси», Ироқ), «Ҳумаат ад-даъва ас-салафия» («Салафий даъват ҳимоячилари», Жазоир), «ал-Жиҳадия ас-салафия» («Салафийлик жиҳоди», Марокаш), «Толибон» («Талабалар», Афғонистон), «Туркистон ислом ҳаракати» («ТИҲ», собиқ «Ўзбекистон ислом ҳаракати»), «Иттиҳад ал-жиҳад ал-исламий» («Ислом жиҳоди уюшмаси», «ТИҲ» таркибидан ажралиб чиққан гуруҳ), «Жамаат Ансаруллоҳ» («Ансоруллоҳ жамоати», Тожикистон), «Жундул хилофа» («Халифалик лашкарлари», Қозоғистон) ва бошқа бир қатор ташкилотларни санаб ўтиш мумкин.

Секуляризм (дунёвийлик) ва давлатнинг демократик тамойилларини қоралаш, инкор қилиш ҳамда давлат тўнтаришини амалга ошириш орқали ҳокимиятни қўлга киритиш ва халифаликка асосланган тузумни ўрнатиш сохта салафийларнинг асосий мақсади ҳисобланади. Улар томонидан «Глобал жиҳодчи салафийлик» гоёсининг ишлаб чиқилиши ва аниқ мақсадга қаратилган стратегик йўналишларнинг белгилаб олингани доимо огоҳ ва ҳушёр бўлишга ундайди. Ушбу гоёнинг асосий мақсадини «ал-Қоида»нинг етакчиси Айман аз-Завоҳирий ўзининг баёнотларидан бирида шундай изоҳлаган: «Глобал жиҳодчи салафийликнинг асосий мақсади барча ислом ҳудудида шариатни ўрнатиш, бутунжаҳон ислом халифалигини барпо этишдир». Замонавий экстремистлар бу гоёни амалга оширишда ҳеч нарсадан қайтмасликларини айтмоқдалар.

Аслида «ислом давлати» ва «халифалик ҳокимияти»ни яратиш ҳақидаги гоёларнинг ислом таълимотига мувофиқ келмаслиги ислом улаомлари томонидан таъкидланган. Бу борада кўплаб китоблар, рисоалар ёзилган.

Таъкидланганидек, сохта салафийликда «жиҳод» гоёсининг мазмуни бузиб талқин қилиниб, унга жангарилик туси берилди. Бу эса ҳозирда ушбу гоё остида фаолият олиб бораётган ҳаракатларнинг замонавий тарафдорларига нисбатан «жиҳодчилар» деган атамани

қўллашга асос бўлмоқда. Улар нафақат бошқа дин вакиллари, балки шариат аҳкомларини тўлиқ бажармаётган мусулмонларга қарши зўравонлик, қўпоровчилик ҳамда босқинчилик хатти-ҳаракатларини асослаш ва оқлаш учун «жиҳод» тушунчасидан фойдаланишмоқда. Уларнинг фикрича, ҳукуматга хизмат қилаётган давлат, ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари ходимлари, ҳарбийлар ҳам «динсизлар» тоифасидан ҳисобланади. Бу йўлда улар давлат раҳбарларини, ҳокимият идоралари вакилларини обрўсизлантириш ҳамда расмий диний уламоларнинг мавқеларини заифлаштириш мақсадида уларнинг ҳаётига тажовуз қилишгача боришмоқда. Жумладан, 2009 йилда Ўзбекистонда бир қатор диний уламоларга нисбатан тажовузлар уюштирилгани бунга мисол бўла олади.

Сохта салафий «жиҳодчилар»нинг айнан шу йўналишдаги фаолияти айрим қўшни давлатларда кузатилганини ҳам қайд этиш лозим. Чунончи, 2007 йилнинг баҳорида Қозоғистоннинг Қарағанда вилоятида уларнинг тўрт нафар аъзоси инкассатор ва йирик тадбиркорларга ҳужум уюштиришга тайёргарлик кўраётганида қўлга олинган. Аниқланишича, пуллар «жиҳодчилар»нинг террорчилик ҳаракатини амалга ошириши учун берилиши режалаштирилган. 2007 йилнинг августида ушбу ҳаракатнинг бошқа бир қатор аъзолари терроризмда айбланиб қўлга олингани ва уларнинг Чимкент шаҳридаги Миллий хавфсизлик қўмитаси департаментини портлатмоқчи бўлгани аниқланган. Оқим аъзоларидан бинонинг план-схемаси, ходимлар ҳамда уларнинг яқин қариндошларининг уй манзиллари ва телефон рақамлари рўйхати билан бирга барча махсус хизмат вакилларини йўқ қилишга қаратилган «фатво» ашёвий далил сифатида олинган.

Шунингдек, 2011 йилда Қозоғистоннинг Актюбинск вилояти, Атырау ва Тароз шаҳарларида сохта салафийлик ҳаракатига мансуб «Жундул хилофа» террорчи гуруҳи аъзолари томонидан қатор қўпоровчиликлар содир этилди. Жумладан, ўша йилнинг 12 ноябрь куни Ўзбекистон билан чегарадош бўлган Жамбил вилоятининг Тароз шаҳрида террорчи 5 нафар ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идора ходими ва 2 нафар оддий фуқарони отиб ўлдирган.

Ислом таълимотида раҳбарларга итоат қилиш тўғрисида қатъий далиллар келтирилган. Жумладан, Куръони каримнинг «Эй, имон келтирганлар! Аллоҳга итоат этингиз, Пайгамбарга ва

ўзларингиздан (бўлавиш) бошлиқларга итоат этингиз!» (Нисо, 59) деган оятда мусулмонлар учун аниқ кўрсатма бор. Ушбу оятни Шайх Абдулазиз Мансур қуйидагича тафсир қиладилар: «Бу оятдан Аллоҳ ва Унинг расулининг буйруқларига итоат қилиш билан бирга мусулмонлар ўзларидан бўлган дин ва давлат бошлиқларига ҳам итоат қилишнинг вожиблиги маълум бўлади. Модомики, раҳбар ёки ота-оналар гуноҳ ишларга буюрмас эканлар, уларга итоат этиш шаръан вожибдир».

Сохта салафийлар ўз гоёларини ёйишида яширин «хужралар» тизими фаолиятини кучайтириш, унда асосан ёшларни ўқитиш ва уларга «халифалик», «жиҳод», «шаҳидлик» гоёларини синдириш орқали янги «жамоат»ларни тузишга асосий эътиборини қаратмоқда. Жумладан, маълумотларга кўра, сохта салафийлик оқимларидан бири «Туркистон ислом ҳаракати» Марказий Осиё минтақасида ўзининг бузғунчи гоёларини тарғиб этишда ва экстремистик кайфиятдаги ёшларни тайёрлашда яширин «хужралар» ёрдамидан фойдаланишга интиломоқда.

Шунингдек, маълумотларга кўра, «Туркистон ислом ҳаракати»дан ажралиб чиққан «Ислом жиҳоди уюшмаси» террорчи гуруҳи сафлари 1990-йилларда ота-оналари билан Ўзбекистонни тарк этган жангариларнинг ўсмир ёшдаги фарзандларидан фаол фойдаланиш ҳисобига тўлдирилмоқда.

«Ал-Қоида» террорчи ташкилоти томонидан эса Ироқда «ўз жонига қасд қилиш» амалиётини ўтказиш учун ёш болалардан иборат «Туйур ал-жанна» («Жаннат қушлари») ва аёллардан ташкил топган «Ҳарим ал-Қоида» («Ал-Қоида» аёллари») гуруҳлари тузилганини алоҳида қайд этиш лозим.

Мутаассибликка асосланган назарий қарашлардан террорчилик амалиётига ўтиш сохта салафийликнинг ўзига хос хусусиятларидан саналади. Минтақада ҳозирда мавжуд айрим диний-экстремистик гуруҳ ва ташкилотлар бу йўлни алақачон босиб ўтганини таъкидлаш зарур. Жумладан, 1996 йилда ташкил топган «Туркистон ислом ҳаракати» террорчи ташкилоти фаолиятида юқоридаги хусусиятлар кўзга ташланади. Ҳаракат аъзолари 1990-йиллар бошида «Ислом лашкарлари» (Наманган), «Адолат уюшмаси» (Наманган), «Ўзбекистон Ислом уйғониш партияси», «Одамийлик ва инсонпарварлик» (Кўқон) ва бошқа экстремистик ташкилотлари

фаоллари бўлишган. Бугунги кунда «Туркистон ислом ҳаракати» гуруҳи қуролли ва жанговар ҳаракатларни олиб боришга тайёр террорчи ташкилот сифатида шаклланиб улгурганига етарлича асос ва далиллар мавжуд.

Марказий Осиёдаги сохта салафийлик ҳаракати фаолиятида террорчиликнинг янги усулларига мурожаат қилишлар содир бўлмоқда. Тошкентда 2004 йилнинг март-апрель ҳамда июль ойларида содир этилган террорчилик ҳаракатларида илк бор янги анъана «истишҳодия», яъни «ўз-ўзини қурбон қилиш» амалиётидан фойдаланилди. 2009 йил 26 майида Андижон вилоятида, 2010 йил 3 сентябрида эса Хўжанд (Тожикистон) шаҳрида амалга оширилган портлатишлар ҳам юқоридаги фикрларга мисол бўла олади. Бу каби ҳодисалар исломдаги муқаддас «шаҳидлик» тушунчасини нотўғри талқин қилиш ва тарғиб қилиш орқали содир этилаётганини афсус билан қайд этиш лозим.

Шу билан бирга, маълумотларга кўра, Афғонистонда 2005 йилдан буён ҳар йили ўртача 140 га яқин террорчилик ҳаракатлари ўз-ўзини портлатиш усули билан амалга оширилмоқда. Ироқда эса 2003 йилдан буён 1700 марта шундай шаклдаги терактлар содир этилган.

Замонавий технология ва коммуникация воситалари имкониятларидан фойдаланган ҳолда ўз гоёларини тарқатишига уриниш сохта салафийликнинг бугунги кундаги муҳим хусусиятларидан ҳисобланади. Сохта салафийлар ўзларининг гаразли мақсадлари йўлида техника тараққиёти ютуқларидан фаол фойдаланишга интилмоқдалар. Жумладан, улар интернетни ўзларининг ёвузлиги қуролига айлантириб, унинг воситасида глобал тармоқда виртуал жамоат ташкил этиб, диний-экстремистик қарашларни тарғиб қилишмоқда. Сохта салафийларнинг ёшлар онги ва қалбини эгаллашга қаратилган бундай ҳаракатларидан асосий мақсад ўз сафларини янгидан-янги жангарилар билан тўлдиришдан иборат бўлиб, улар бу йўлда интернет сайтларидаги ўз чиқишлари орқали одам ёллашнинг турли усулларидан фойдаланмоқдалар. Минг афсуски, айрим гўр ёшларимиз уларнинг интернет сайтларига билиб-билмай адашиб кириб қолиши ҳамда диний экстремист ва террорчилар билан интернет орқали танишиши оқибатида сохта салафийларнинг гоёвий таъсирига тушиб қолмоқдалар.

Тадқиқотлар жаҳон интернет тармоғида сохта салафийларнинг таргибот-ташвиқот ишларини ташкил этиши учун очилган бир неча мингдан зиёд веб сайтлари мавжудлигини кўрсатмоқда. Уларга асосан диний асосдаги низоларни келтириб чиқарадиган маълумотлар, диний-экстремистик ва террорчи ташкилотлар раҳбарларининг турли баёнот ва мурожаатлари жойлаштирилмоқда. «Ал-Қоида»нинг Ироқдаги бўлими раҳбари бўлган Абу Мусъаб аз-Зарқовийнинг интернет саҳифаларида кенг тарқалган «Аллоҳга ишонмаслиги – гайридин нима қилиши ёки қаерда бўлишидан қатъи назар, уни қатл этиш учун етарли асосдир» деган фикрини мисол сифатида келтириш мумкин. Мусулмончиликка мутлақо зид бундай баёнот кўплаб террорчи ташкилотлар фаолияти учун ғоявий асос бўлиб хизмат қилаётганини ҳам афсус билан қайд этиш лозим.

«Бутунжаҳон исломий ахборот fronti» (арабча – «ал-Жабҳа ал-иъломия ал-исломия ал-оламия») сохта салафийларнинг бузғунчиликка даъват қилувчи материалларини интернет саҳифаларида тарқатувчи асосий бўгин ҳисобланади. Унга тегишли сайтда «мина портлатиш ишлари», «шаҳарлар ва тоғли ҳудудларда жанг олиб бориш санъати», «заҳарловчи моддалардан қурол тайёрлаш ва ундан фойдаланиш», «махфий операциялар ўтказиш методлари» каби қўпоровчилик ва террорчиликни таргиб қилувчи саҳифалар мавжудлигини ҳам алоҳида таъкидлаш зарур.

Шу билан бирга, сохта салафийлик ғоялари таргиб қилинаётган барча сайтларда анъанавий исломга ёт чақириқлар мавжуд. Шундай веб-саҳифалардан биридаги «салафийлар тўртта мазҳабнинг ҳеч қайсисига эргашиши керак эмас», деган қарашлар ҳам фикримизнинг исботи бўла олади.

ОГОҲ ВА ҲУШЁР БЎЛАЙЛИК!

Мутаассиблик кўринишларидан бўлган сохта салафийлик миллий маънавиятимизга, мустақиллигимизга реал таҳдид сифатида намоён бўлмоқда. Шундай экан, юртимиз тинчлиги ва осойишталиги, равнақи ва фаровонлиги доимий ва қатъий ҳаракатларни талаб этади. Демак, ҳар бир инсоннинг ўз ишини

сидқидилдан амалга ошириши, лоқайдлик, бепарволикнинг олдини олиши, ён-атрофида бўлаётган воқеа-ҳодисаларга ҳушёрлик билан қараб, Ватан тинчлиги йўлида сергак ва огоҳ бўлиб яшаши ёшларимизнинг онгу қалбини жаҳолатдан, ёт ва зарарли ғоялар таъсиридан ҳимоя қилиш, аجدодларимизга армон бўлиб қолган, биз эришган мустақиллик ва тинчлик-осойишталикни кўз қорачигидек асраб-авайлашнинг муҳим омили ҳисобланади. Буни ҳеч қачон унутмаслигимиз, тинчлик учун доимо ўзимизнинг бор куч ва имкониятларимизни сафарбар этиб яшашимиз лозим. Чунки, бугунги мураккаб ва таҳликали замонда бизнинг ютуқларимизни кўролмасдан, осуда ҳаётимизни издан чиқаришга уринаётган кучлар бор. Бундай ёвуз кучлардан доимо огоҳ бўлиб, уларга қарши ҳамжиҳатликда курашиш ҳар бир юрtdошимиз олдида турган муҳим вазифа саналади.

ФҲЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР ВА МАНБАЛАР РҲЙХАТИ

1. Қуръони қарим маъноларининг таржима ва тафсири. // Таржима ва тафсир муаллифи Абдулазиз Мансур. – Тошкент: «Тошкент ислом университети» нашриёт-матбаа бирлашмаси, 2009.

2. Саҳиҳи Бухорий: Ал-жомийъ ас-саҳиҳ (Ишонарли тўплам): 1-2-китоблар // Ал-Бухорий, Абу Абдуллоҳ Муҳаммад ибн Исмоил. – Тошкент: «Ўзбекистон миллий энциклопедияси» Давлат илмий нашриёти, 2008.

3. Каримов И.А. Ўзбекистон ХХI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари. – Тошкент: «Ўзбекистон», 1997.

4. Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. – Тошкент: «Маънавият», 2008.

5. Ақоид матнлари (нашрга тайёрловчи ва таржимон Шайх Абдулазиз Мансур). – Тошкент: «Тошкент ислом университети» нашриёт-матбаа бирлашмаси, 2006.

6. Алиев Ж. Зулат гирдоби. – Тошкент: «Тошкент ислом университети» нашриёт-матбаа бирлашмаси, 2009.

7. Али-заде А. Исторические и мировоззренческие основы салафизма в Исламе // http://www.upelsinka.com/Russian/religion_islam_7.htm.

8. Амуш, Бисам Али. Мазаҳиб ва фирақ: дирасаат нақдия. – Оммон: «Ал-академийун лин-нашр ват-тавзеъ», 2006.

9. Билим – имон чироғи / Тўпловчи ва таржимон А. Абдужабборов. – Тошкент: «Тошкент ислом университети», 2002.

10. Бутий, Муҳаммад Саид Рамазон. Ал-ламазҳабийа: ахтару бидъа таҳдид аш-шариати ал-исламия. – Дамашқ: «Дар ал-Фарабий», 2005.

11. Бутий, Муҳаммад Саид Рамазон. Ас-Салафия: марҳала замания мубарака, ла мазҳаб исламий. – Дамашқ: «Дарул фикр», 1990.

12. Джихадисты пользуются услугами американских провайдеров // <http://www.newsland.ru/News/Detail/id/98772/cat/42/>

13. Диний бағрикенглик ва мутаассиблик: (юз саволга – юз жавоб). – Тошкент: «Тошкент ислом университети» нашриёт-матбаа бирлашмаси, 2009.

14. Зиёдов Ш. Абу Мансур Мотуридий ва унинг «Китоб аттавилот» асари. – Тошкент: «Фан», 2010.

15. Карамян С. Исламский фундаментализм: теория и практика. // «Власть», № 4, 2007. С. 82-86.

16. Мелиқўзиев Ж. Ҳалокат тузоғи. – Тошкент: «Тошкент ислом университети» нашриёт-матбаа бирлашмаси, 2010. – 32 б.

17. Оқилов С. Мотуридия таълимотида «имон» масаласи: «мўмин» тушунчасининг талқини // Фан ва инновация фаолиятини ривожлантиришда ёшларнинг роли. – Тошкент, 2010.

18. Оқилов С. Абу-л-Муъин ан-Насафий илмий мероси ва мотуридия таълимоти. – Тошкент.: «Муҳаррир», 2008.

19. Петухов В.Б. Джихад в контексте информационного вызова исламистских террористов // <http://www.islamrf.ru/news/library/islam-world/2511>.

20. Солих, Абдулқодир. Ал-ақоид вал-адъан. – Байрут: «Дар алмаърифат», 2006.

21. Тавассуль – мольба через посредничество в исламе. – Казань: «Иман», 2003.

22. Тимоти Ж. Уинтер (Абдулҳаким Мурод). XXI асрда ислом (Постмодерн дунёда қиблани топиш) / Ф.Низомов тарж. – Тошкент: «Шарқ», 2005.

23. Тинчликни асраш – муқаддас бурч. Рисола. – Тошкент: «Тошкент ислом университети» нашриёт-матбаа бирлашмаси, 2009.

24. Шермуҳамедов К. Жаҳолат тўри. Рисола. – Тошкент: «Тошкент ислом университети» нашриёт-матбаа бирлашмаси, 2010.

25. Ҳидоят ортига яширинган залолат. – Тошкент: «Тошкент ислом университети» нашриёт-матбаа бирлашмаси, 2010.

МУНДАРИЖА

Кириш.....	3
Сохта салафийлик мафкурасининг юзага келиши ва ривожланиш босқичлари.....	5
Сохта салафийликнинг гоявий-ақидавий асослари.....	9
Сохта салафийликнинг диний-экстремистик моҳияти	21
Огоҳ ва хушёр бўлайлик!.....	28
Фойдаланилган адабиётлар ва манбалар рўйхати	30

Жаҳонгир МЕЛИҚЎЗИЕВ

ҲАЛОКАТ ТУЗОҒИ

Тўлдирилган, қайта ишланган нашири

“Тошкент ислом университети”
нашриёт-матбаа бирлашмаси
Тошкент – 2013

Муҳаррир: **С.Очилов**
Саҳифаловчи: **З.Улугбекова**

Нашриёт гувоҳнома рақами АИ № 224
Босмахонага 2013 йил 13 июнда берилди.
Бичими 84×108 1/32 Шартли б.т. 1,68. Нашр т. 1,70.
Адади 4890 дона. Буюртма № 39.
Баҳоси шартнома асосида.

“Тошкент ислом университети” нашриёт-матбаа
бирлашмаси босмахонасида чоп этилди.
100011. Тошкент ш. А.Қодирий, 11.

ISBN 978-994-33-9004-1

9 789943 390041 >